

Васиљевић Милорад*

Универзитет у Источном Сарајеву
Православни богословски факултет
Светог Василија Острошког, Фоча

Савремени човек и његова егзистенција. Да ли само егзистирамо или смо део нечег вишег?

Када сагледавамо савременог човека може се рећи да смо сведоци све веће пасивности у промишљању о нечему што се назива живот. Живот се једноставно своди на избор истих понављајућих радњи које само пуко одржавају нашу биолошку егзистенцију и ништа више. Промисљања о нечему већем и испуњенијем су веома ретка. Међутим, да ли је човек ту где јесте само да би постојао на исти начин као и животиње или је за њега намењено нешто више? Овде ћемо изнети неколико основних опажања о човеку чији је живот постао пуко животарење, а затим као неку врсту одговора на наведена опажања, дати адекватне аргументе који ће, са једне стране, показати сву трагику таквог начина живота, а са друге, бити звезда водиља која ће нам показати пут човековог обожења. Поред свега наведеног, позабавићемо се терминима као што су – егзистенција, вера и смрт – због тога што сматрамо да су они неизбежни када је у питању живот савременог човека.

Прво опажање јесте да, када сагледавамо човека савременог доба, видимо да се све своди на оно чувено „*panem et circenses*“ или „хлеба и циркуса“. Појам живота, који је први појам о којем овде разговарамо, управо је повезан са оваквим стањем данашњег човека. Ако бисмо сагледавали буквално стање, хлеб је већи проблем Балкана а игре проблем западног света. Живот, један непроцењив дар који је човек добио, управо се своди на пуко егзистирање кроз ову метафору коју смо навели. Бриге о томе да су кесе из маркета пуне и да ли ћемо фасаду на кући набавити ове или следеће године су само један од простих примера. Притом морамо нагласити да у овоме нема ничега лошег, али је промашај када наше личности остају само на овом ступњу узрастања. Критика је таква, као што видимо да, оно што нам доноси храна, пиће и брига око привремене егзистенције су пролазне ствари. У овој пролазности сматрамо да треба наћи и нешто што живот испуњава у потпуности, у једној коначници која нема краја. Мишљења смо да треба направити скок у највећу самоспознају, о чему је Кјеркегор, као изразити религијски мислилац, савршено говорио. То је највећи ступањ самоспознаје где налазимо нешто што није привремено и неиспуњујуће по нашу личност. Живот би требало водити на много бољи начин него што то чине животиње. Наравно, и оне имају своју улогу у свему овоме.

* miloradvasiljevic3@gmail.com

Друго опажање јесте да, у цикличном временском кругу човек који тежи само привременим задовољствима долази увек до zasiћења или то исто zasiћење никада у ствари не може у потпуности да га задовољи. Шта желимо овде тачно објаснити? Ради се о томе да, када смо усмерени само на материјализам и игре, ми увек долазимо до стања потпуне испразности, не налазимо у свему томе истинску радост и потпуно испуњење своје личности. Карактеристика оваквог понашања код савременог човека јесте да, упркос том сталном паду који има, он једноставно не промишља о нечему вишем, нечему другачијем. Човек је ограничен материјализмом, естетиком тела, играма и свему што у временском егзистирању има свој крај. Треба нагласити да све има свој разлог и све је на корист, али само када је у служби управо нечему вишем. Један пример јесте и наркоманија. Човек упада у тај круг, увек жели више и више. Када постигне ниво задовољства ка којем је стремио, почиње да понире, а то понирање је у модерној психологији названо депресијом. Са друге стране, полако уништава свој биолошки живот и не води га ничему креативном и самоспознавајућем. Најкраће речено, он самог себе својом кривицом води у пропаст. Циклични круг је веома опасна појава по савремену личност. О овоме су писали и антички философи. Тако, она чувена старогрчка изрека „Пάντα ῥεῖ“ или „све тече“, добија на великој снази, јер видимо да смо сведоци таквог стања. У оваквом стању очигледно решење јесте потрага за нечим друкчијим, нечим што личност уводи у бесконачну радост.

Када смо утврдили човекову кривицу због које је затворен у зачарани круг и дијагностификовали болест која га је до тог стања довела, долазимо до треће карактеристике. Управо овде желимо нагласити да нам је потребно свако опажање и проматрање стварности око нас и у нама. Било то емпиријско схватање ствари или некакво друкчије, од нечега би требало кренути. Ако философским проматрањем кренемо да постављамо питања онда смо већ на добром путу. Питања су добар показатељ колико је човек у ствари почео да узраста. Да би дошли и до спољашњег ослобођења и до унутрашњег, коме је крајњи циљ срећа и мир, морамо почети са питањима. Једна од ствари која нам може бити учитељ и граничник јесте сама смрт. Ако промислимо да наше тело има временски крај онда свакако имамо једно сигурно питање. То питање јесте – да ли и после наше смрти ми настављамо да постојимо или не? Јасно видимо да смрт има велику важност у решавању главног питања наше личности. Она нас подстиче на размишљање. То размишљање није било какво, него у крајњу руку креативно, и које – ако идемо добрим путем – скида окове са тајне. Управо је смрт била полазиште многим личностима кроз историју. Штавише, можемо рећи да је она најјача стварност наше егзистенције. Неки је презиру, а неки не и то све зависи од схватања. Страх је свакако природна појава, али схватање јесте оно што води ка нечему већем управо кроз смрт. Сада јасно видимо да човек, ако жели да схвати своју егзистенцију на истински начин, мора да почне да поставља питања о стварности. Такође, човек мора да се бави унутрашњим светом у себи где имамо логику, емоције, природне потребе. Једно на друго се рефлектује, унутрашњост на спољашњост и обратно. Када смо почели да постављамо

питања и имамо смрт као једну од прекретница за то, онда смо већ на добром путу.

Четврто јесте да људи који су имало одмакли од животињске егзистенције, када постављају питања, остају на њима и поново не излазе из једног новог круга који је можда још гори од првог. Неки, наиме, проналазе истину управо назад у првом ступњу, а то је да ништа не постоји после смрти и да је овај живот управо као и животињски. Када кажемо да је неко пронашао такву истину, не мора нужно значити да је та истина универзално тачна и исправна. Када у математици, на пример, више људи решава задатак, они могу доћи до различитих решења и свако ће бити углавном сигуран у тачност тог коначног решења. Али, као што знамо, само једно решење може бити заиста истинито. Тако је и у стварима егзистенције – само једно схватање може бити истинито. Притом желимо нагласити да то не значи да у неким појединачним ставовима нема неких вредних премиса и делова. Да би дошли до познања потребно је да опажамо и околинду. Овде треба да споменемо моменат природе. Онај који посматра природу и схвата на који начин функционише живот може бити у великом дивљењу. Сем телесних очију овде нам је потребно мало и биологије и науке како бисмо схватили како све функционише. То нас води до тога да свака наука има своје место ка познању истине. Проблем је када се наука користи у изопачене сврхе као што су ратови и конструисање нуклеарног оружја. Посматрајући природу и како је све уређено на естетски леп начин долазимо да осећаја дивљења. Овде природно може да се наметне питање како је то све настало и која је наша улога у овим просторностима? Довољно је да један цвет погледамо и анализирамо сву лепоту која долази са њим. Потом можемо ићи и даље од цвета, преко планина, река, континената и на крају сагледавајући читаву васиону и њену лепоту. Ако смо међу онима који постављају питања, природно је да размислимо о свему томе.

Пето опажање јесте да нам рационално промишљање само по себи није довољно. Рационално промишљање би требало да постоји, али не као засебна монада. Следеће што овде игра битну улогу јесте вера. Вера је та која човеку олакшава егзистенцију, даје му наду и радост. Логика је добра и корисна и има своје место у читавој овој стварности, али запитајмо се – да ли она заиста може да нас одведе у потпуну радост? Пре би се рекло да нам рационално промишљање помаже у првим моментима сагледавања стварности. Оно има своје нарочито место у првим ступњевима трагања за истином о којима је било речи. Када полазимо од тога, да ли смо само животиње или нешто више, када размишљамо о смрти, онда логика игра битну улогу. Она нам помаже да правазидемо почетне стадијуме нашег сазнања. На вишем ступњу примећујемо да вера долази до изражаја. Вера је управо та која нам улива наду, а нада заједно са вером нам отвара један нови хоризонт егзистенцијалног постојања. Са друге стране, човек може веровати у разне појаве, али питање њене истинитости је већ ствар коју смо приближили кроз практични математички пример. Оно што је сигурно јесте да, управо вера прожета надом омогућава лакше постојање у времену и простору. За неке је то лакше постојање, а за неке потпуна растерећеност у зависности од

тога каква је та вера, то јест – у шта се верује. Вера управо утиче на психолошко стање човека и омогућава му здравији живот. Позитивније стање ума прожето вером, молитвом, радошћу и љубављу засигурно помаже у физичком и менталном здрављу човека. Вера помаже и око тренутних проблема као и око проблема смрти и питања шта се дешава са нашом егзистенцијом после ње.

Шесто опажање јесте да, када човек дође до своје вере, до свог уверења и нечега што му решава питања егзистенције, он често упада у замке скептицизма. Скептицизам сам по себи није лош, преиспитати себе понекад има своје предности. Но, то преиспитивање управо треба да буде у раној фази свог трагања за самоспознајом. У касној фази рекло би се да је преиспитивање веома корисно како бисмо утврдили живимо ли заиста сразмерно нашим уверењима. Проблем је када скептицизам постане стално стање наше душе. Када се то деси, личност сваки дан преиспитује себе, усваја нови одговор о својој егзистенцији, стари одбацује и то ради округ. Овде видимо још једно стање зачараног круга. Имали смо круг где се живи само животињски, потом круг где само имамо питања и сада круг где имамо питања и одговоре које стално усвајамо и одбацујемо. Решење овде јесте да заиста пронађемо нешто што за нас има вечну вредност и у временском постојању као и у безвременском, управо сразмерно нашој вери. Сада долазимо до момента снажне вере. Није нам потребна било каква вера или било каква утеха да бисмо, ето, тек тако нашли решење које нас привремено примирује. Једино решење била би вера, која нам пружа основ да се заиста радујемо сваком дану са ближњима и да нам заиста сваки дан буде испуњен љубављу.

Последње, седмо опажање, јесте да човек и када нађе снажну веру у себи, он је често не живи у практичном животу. Ту се онда поново дешава слом човекове личности. Зашто је то тако? Одговор је тај да, ако ми имамо у себи решење, али не радимо на свим другим пољима која су изван нас, ми једноставно морамо поново физички и психички да клонемо, било то у животу пре или касније. Ако не радимо на љубави и не градимо је, зар нам је чврста вера коју у себи носимо довољна? Ако немамо одговорности према себи и ближњима да ли можемо бити задовољни само својом вером? Одговори на оба питања су наравно – не. Човек би требало да ту веру спроведе у животу како би имао мир у себи. Проблеми који постоје су увек ту, али кроз практично деловање у вери све је лакше. Притом, овде говоримо свакако о вери која има позитиван карактер, а не о некаквој изопаченој. Сведоци смо разних покрета и удружења који кроз призму некакве вере доносе само деструктивност. Права вера је позитивна и испуњена потпуним миром и љубављу. Са друге стране, ми морамо практично напредовати у љубави и односу са другима, да би наша вера заиста дала позитиван карактер нашој егзистенцији.

Пошто смо изнели ових седам опажања заједно са одређеним коментарима и могућим решењима долазимо и до коначног закључка. Видимо да човек има пред собом изазов разних зачараних кругова које мора да превазиђе. На сваком нивоу док тежимо ка испуњењу своје егзистенције имамо некакве препреке. Видимо у првом опажању слику човека који живи на један животињски начин

и логичан одговор да ми нисмо намењени за такав живот. Друго, опажање јесте да у пуком кругу задовољства долази до пражњења и незадовољства а решење је потрага за нечим вишим. Треће јесте да човек не промишља о нечему вишем углавном, док би то требало да буде супротно. Смрт би овде имала један подстицајни карактер како би почели да постављамо питања. Четврто јесте опасност од остајања у кругу питања. Да бисмо овде кренули даље видимо да је потребно једно заиста креативно посматрање света у нама и око нас. Пето, оно што опажамо јесте моменат вере која нас уводи у узвишенију димензију битисања. Шесто јесу замке скептицизма које не би требало да постоје ако желимо да водимо радостан живот са надом у своје постојање и после смрти. Последње јесте да нам је потребан живот у вери која је осведочена кроз практично деловање, јер ћемо на тај начин имати здраву личност. Када смо сада укратко дали преглед ових опажања, у закључку видимо да човек, ако жели своју егзистенцију да учини нечим потпуно узвишеним, мора да прође једну путању узрастања. То узрастање се постиже трудом и напором у сарадњи са другим личностима. Са друге стране, питање конкретног веровања је опет тема за себе. Лични став аутора подразумева веру у Богочовека Исуса Христа и личносни однос љубави са Њим кроз Цркву као Тело Његово. Такође, ту неизоставно долази однос љубави и са ближњима. Имајући у виду сва ова опажања и коментаре, можемо на крају са сигурношћу тврдити да овакав начин узрастања човека кроз веру осведочену делима, његову егзистенцију уводи у једно ново стање које има вечни карактер.